

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta životního prostředí

Katedra aplikované ekologie

Vývoj krajiny bývalého vojenského prostoru Prameny

Bakalářská práce

Autor práce: Kateřina Kuttnerová

Vedoucí práce: RNDr. Oldřich Vacek, CSc.

© 2019 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Kateřina Kuttnerová

Územní technická a správní služba

Název práce

Vývoj krajiny bývalého vojenského prostoru Prameny

Název anglicky

Historical landscape evolution of the former military area Prameny

Cíle práce

Analýza historického vývoje krajiny ovlivněného vojenským výcvikem na příkladu sídelní struktury – torza dominantních staveb

Metodika

Analýza historických mapových a archivních záznamů

Terénní průzkum

Fotodokumentace

Doporučený rozsah práce

50 stran

Klíčová slova

vojenský prostor, vývoj krajiny, Slavkovský les,

Doporučené zdroje informací

- Haines-Young, R. 2009. Land use and biodiversity relationships. *Land Use Policy*. Volume 26. Supplement 1. 178-186.
- Rabbinge, R., Van Diepen, C. A., 2000. Changes in agriculture and land use in Europe. *European journal of agronomy*, 13(2), 85-99.
- Sklenicka, P., Šimová, P., Hrdinová, K., Salek, M., 2014. Changing rural landscapes along the border of Austria and the Czech Republic between 1952 and 2009: Roles of political, socioeconomic and environmental factors. *Applied Geography*, 47, 89-98.
- Wascher, D. M. 2005. European Landscape Character Areas. Typologies, Cartography and Indicators for the Assessment of Sustainable Landscapes. *Landscape Europe*. Wageningen. 150 p.
-

Předběžný termín obhajoby

2018/19 LS – FŽP

Vedoucí práce

RNDr. Oldřich Vacek, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra zahradní a krajinné architektury

Elektronicky schváleno dne 19. 3. 2018

doc. Ing. arch. Jan Vaněk, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 20. 3. 2018

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Dekan

V Praze dne 06. 04. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, pod vedením RNDr. Oldřicha Vacka. Další informace mi poskytl Mgr. Filip Prekop z NPÚ v Lokti a správci malých vodních toků z Lesů České republiky. Uvedla jsem všechny literární prameny a publikace, ze kterých jsem čerpala.

Prohlašuji, že tištěná verze se shoduje s verzí odevzdanou přes Univerzitní informační systém.

V Praze

Vývoj krajiny bývalého vojenského prostoru Prameny

Abstrakt

Záměrem předložené práce je nahlédnutí na vývoj, historii a osídlení krajiny v oblasti bývalého vojenského prostoru Prameny, dnes ve správě CHKO Slavkovský les. Práce nabízí nahlédnutí na vývoj staveb mlýnů podél Lobežského potoka, od 19. století po současnost. Podkladem k této práci byly mapy II. a III. vojenského mapování. Ke zpracování zanesení polohy mlýnů byl použit geografický informační systém (GIS).

V úvodu práce je obecný popis krajiny, vysvětlení pojmů a pojetí krajiny. Dále je popsán význam vody v krajině.

V další části bakalářská práce se objasňují jednotlivá historická i současná mapování. Následující část pojednává o historickém vývoji krajiny v obecné rovině od Paleolitu po Novověk.

Ve vlastní práci je vyhrazena zájmová část území. V zájmové oblasti je zahrnutý i popis vojenského výcvikového prostoru. Popsané jsou přírodní podmínky a vývoj území. Důraz je kladen na stav mlýnů na Lobežském potoce. Ke každému je napsána poloha GPS a přiložené barevné fotografie, získané při terénním průzkumu. Kde to bylo možné, byli přiloženy i historické fotografie.

Práce v přílohách obsahuje letecké snímky a terénní průzkum vyobrazený pomocí GIS.

Klíčová slova: Krajinný ráz, Vojenský prostor, Historie, Vývoj krajiny, Mlýn, Voda v krajině.

Historical landscape evolution of the former military area Prameny

Abstract

The intention of the submitted work is a glimpse into the development, history and settlement of landscape in what used to be a military prost area of Prameny, currently in care of CHKO Slavkovský les. This work offers a look into the building of mills along Lobezký potok, from 19th century until today. The bases of this thesis were maps of II. and III. military mapping. To process the locations of the mills, a geographical information systém (GIS) was used.

The introduction of the work consists of general description of the landscaoe and an explanation of concepts regarding the land. Furthemore, the meaning of water in the landscape is described.

In the next part of the bachelor thesis, the individual historical and current mappings are clarified. It also speaks of the historical evolution of the landscape in general from Paleolit to the New age.

In the body of the work itself, the area of interest is reserved. The description of a military training base is included in this area, along with natural conditions and territorial developement. An emphasis is put on the building of the mills on Lobezký potok. To each a GPS location and color photographs, taken during field research, were added. Historical photographs were enclosed where possible.

The annexes of this work contain aerial photographs and field survey shown using GIS.

Key words: Landscape, Military Space, History, Landscape Development, Mill, warer in landscape.

Obsah

1. Úvod	4
2. Cíle práce	5
3. Literární rešerše	6
3.1 Krajina a Krajinový vývojový rámec	6
3.1.1 Krajina a krajinový ráz	6
3.1.2 Land use, land cover	9
3.1.3 Voda v krajině	9
3.1.4 Dominantní stavby ovlivňující krajinu	11
3.2 Historické mapování	13
3.2.1 Müllerova mapa Čech	13
3.2.2 I. vojenské mapování - Josefské	13
3.2.3 II. vojenské mapování	13
3.2.4 III. vojenské mapování	14
3.2.5 Stabilní katastr	14
3.2.6 Pozemkový katastr	14
3.3 Snímkové mapování	14
3.4 Historický vývoj území	15
3.4.1 Paleolit a střední doba kamenná	15
3.4.2 Mladší doba kamenná	16
3.4.3 Doba bronzová	17
3.4.4 Doba železná	17
3.4.5 Středověk	18
3.4.6 Novověk	18
4. Metodika	19
5. Výsledky	20
5.1 Zájmová oblast	20
5.1.1 Vojenský výcvikový prostor Prameny	21
5.1.2 Lobežský potok	22
5.2 Přírodní podmínky	23
5.2.1 Klimatické podmínky	23
5.2.2 Fytocenologie Lesy	24
5.2.3 Vodopis	27
5.3 Zaniklé obce v bývalém Vojenském výcvikovém prostoru Prameny	28
5.4 Řešené mlýny	29

5.4.1	Buhlňův mlýn - Bühlmühle.....	31
5.4.2	Matzlův mlýn – Matzlmühle - Mörtlmühle.....	32
5.4.3	Seffův mlýn - Seffmühle.....	33
5.4.4	Gaberův mlýn - Gabermühle.....	34
5.4.5	Allisův mlýn - Allismühle.....	35
5.4.6	Schimmerův mlýn - Schimmermühle.....	36
5.4.7	Zuberův mlýn – Zubernühle.....	36
5.4.8	Schrammův mlýn - Schrammmühle.....	37
5.4.9	Kamenný mlýn – Steinmühle.....	38
5.4.10	Nellyn mlýn - Nelly säge - Schneidenmühl.....	39
5.4.11	Lobezský mlýn - Lobsermühle.....	40
5.4.12	Medvědí mlýn - Bärenmühle.....	41
5.4.13	Železný mlýn – Eisenhammer.....	42
5.4.14	Lněný mlýn – Leinmühle, Kroupový mlýn - Graupenmühle.....	43
5.5.15	Shrnutí.....	44
6.	Diskuse.....	46
7.	Závěr a přínos práce.....	47
8.	Použitá literatura.....	48
9.	Seznam grafických podkladů.....	53
10.	Přílohy.....	53

1. Úvod

Naše rodná země, země Česká je krásná a velice rozmanitá svým přírodním bohatstvím a přirozeností. Biodiverzita je velmi bohatá, ať se jedná o krajiny bez zásahu člověka či se zásahem. Je poměrně lehké narazit na malé i velké vodní plochy, potoky, řeky, mokřady, rašeliniště a bažiny. O ekosystémy jiného charakteru, ve kterém nedominuje voda, zde není nouze. Od polí luk přes listnaté i jehličnaté lesy, až po vesnice i rozlehlá města a průmyslové oblasti. Kromě mořského a vysokohorského ekosystému. V České zemi můžeme najít vše.

Bakalářská práce má odhalit postupný vývoj krajiny v západních Čechách, severní části Slavkovského lesa. Způsobený převážně lidskou činností. Zaměřena je na staré mlýny podél Lobežského potoka v bývalém vojenském prostoru Prameny.

Vodu člověk potřeboval a využíval pro vlastní potřebu už od nepaměti. Potřebuje ji dnes a denně. Staré civilizace osidlovaly delty velkých řek již v 4. tisíciletí př. n. l. V bakalářské práci je zmíněn význam vody v krajině.

Dnes na první pohled neosídlená a nedotčená krajina se při důkladnějším prozkoumání projeví jako dříve hustě využívaná obydlená a zastavěná plocha.

Jezdím kolem Lobežského potoka, už přes 10 let a nikdy jsem nenahlídla blíž, což je škoda, a proto jsem se těmito místy nechala inspirovat. Své objevování a prozkoumání jsem použila do této bakalářské práce.

2. Cíle práce

Cílem této práce je nastínit jak se vyvíjela krajina ve vybraném území. Zmapování a odhalení osudu mlýnů na Lobežském potoce. A nahlédnutí, co s krajinou ve Slavkovském lese udělalo válečné období, vznik výcvikového prostoru Prameny a jeho zánik.

3. Literární rešerše

3.1 Krajina a Krajinný vývojový rámec

3.1.1 Krajina a krajinný ráz

Pojem krajina nelze jednoznačně definovat. Existuje mnoho rozlišných pojmů a vysvětlení. Krajina se skládá z prvků přírodních a kulturních. Rozkládá se na části povrchu země. Vzhled a funkci jednotlivých krajin určuje složení flóry, fauny, vody, ať už tekoucí, nebo stojaté, či dokonce podzemní a v neposlední řadě reliéf, půdní složení, klimatické podmínky a samozřejmě člověk.

Každý autor se na pojem krajina dívá odlišně. (Haaren 2004) se vyjadřuje ke krajina tak, že klade důraz na dvě strany. Na jednu stranu se člověk neodděluje od svého okolí a na druhou stranu zahrnuje ekologická koncepce celé životní prostředí člověka. Ale v krajinném plánování člověk působí jako nosič a zdroj zátěže. Krajina se stává předmětem denní praxe díky zapojení estetického hlediska.

Demek (1999) popisuje krajinu jako stabilní a nestabilní. Nestabilita se postupně mění ve stabilitu a stabilní krajina je vždy časově omezená. Krajina je nerovnovážná, protože dosáhnout rovnováhy je velice složité. Rovnovážné jsou v krajině často jen krajinné prvky jako např. vodní tok. Autor je toho názoru, že ideální rovnováha krajiny je dosažitelná zřídka a pouze na omezenou dobu. Schopnost dosáhnout rovnováhy stoupá s ubývajícím počtem biotické složky jako např. u pouštní krajiny.

Vztah člověka s krajinou popisuje Šmajš (2007). Při teoretické reflexi krajiny je zapotřebí rozlišit nejméně dvě roviny problému. První – jak člověk působí na krajinu. Zapisuje se do přirozené krajiny podle toho jaký má lidská kultura na krajinu přírodní vliv. A naopak. Rovina druhá – Jak působí krajina na člověka, jak ho formuje a jak ovlivňuje jeho kulturu. Poukazuje na to, že jestli je poškozená krajina, poškozuje to i lidstvo samotné.

Krajina, jako specifický případ prostoru, která je z fyzikálního pohledu dělená na tři části v přízemní atmosféře Země. Vyplněné jsou podle Lów a Míchal (2003) krajinnými prvky. Jejich vyjádření tří základních prostorových souřadnic vypadá následovně: Za prvé - výška prostoru, která je srovnávána s lidskou postavou. Za

druhé - šířka prostoru. Ta vychází z šířky rozpjatých paží. Za třetí - hloubka prostoru. Ta je spojená s člověkem a jeho pohybem, tedy přesněji, s jeho chůzí.

Krajinu můžeme dělit na kulturní a přírodní. Přírodní je nazývaná ta, která je nedotčena lidskou činností. Tato krajina je na Zemi jen v malém množství. Lów a Míchal (2003) uvádí nosnou kapacitu lidí žijících v přírodní krajině na 5-8 osob na 1 km², toto tvrzení od vyvrací ve své knize Sádlo a kol. (2008). Tvrdí, že krajina je neoddelitelný a propojený celek i přes tendenci dělit krajinu na přírodní a kulturní. Procesy kulturní a přírodní se vzájemně ovlivňují, působí na sebe, prolínají se a přitom zůstávají na sobě nezávislé.

Pokud tedy lze mluvit o nějaké pomyslné hranici mezi pojmy kulturní krajina a přírodní krajina, je velmi nejasná a často rozdílně posuzována. Setkáme se s názorem, že kulturní krajina je ta krajina, ve které je přítomen člověk a lidská kultura, až po mínění, že v nepřímé úměrnosti míru kulturnosti posuzuje zastoupení přírody. Neboli „kulturní krajina vzniká přetvářením krajiny přírodní“

Norberg-Schilz (1980) popisuje jiné dělení krajiny, podle něj tvoří krajinu místa přírodní a umělá. Každé takovéto místo se dělí podle svého ducha na romantickou, kosmickou a klasickou. Převládání původních prasil je v krajině romantické. Nekonečná rozlehlost monotónní pusté země v krajině kosmické. Základem této krajiny je trvání a struktura. Klasická krajina je složená z jednotlivých a rozlišitelných prvků.

Vztah mezi člověkem a přírodou je z dnešního pohledu, obecné ekologie a evoluční biologie, vývojem, během kterého se člověk a příroda vzájemně ovlivňují. Takovýto vztah je takzvaná koevoluce.

Zakladatelem hnutí pro rozvoj kulturní krajiny je anglické osvícenství. Hnutí vzniklo v 18. století. Základem pro toto hnutí byly teoretické texty a Společenská smlouva Johna Locka z roku 1690 (Oldengott 2010)

V dnešní době člověk přetváří krajinu tak, aby v ní mohl žít. I když krajinná tvorba má daleko k historii, kde se oddaluje od původního hospodaření „zahradně-krajinářského“. Lidstvo má stále více informací a stále větší vzdělání, ale paradoxně krajině ubližuje a způsobuje ji tolik škod, jako nikdy před tím. Lidské ovlivnění přírody je natolik rozsáhlé, že jen stěží najdeme krajinu, která je zcela neovlivněna člověkem. (Waterman 2010)

Tato práce zahrnuje posuzování v krajině, ke které se váže pojem sudetská krajina. Pojem „Sudety“ má více významů, ale pro nás je důležitý ten, který by nám popsali v České republice. Lidé mají v povědomí, že Sudety jsou česko-německé pohraničí, které bývalo osídlené Německou menšinou. Tito Němci byli ze Sudet po válce odsunuti (<http://www.yyarin.cz/>).

Sudetská krajina je velice ovlivněna již zmíněným odsunem Němců, kteří byli nahrazeni novým obyvatelstvem, bez vztahu ke stávající krajině a kultuře. Důsledkem bylo zprůtrhání a ztráta tradic. Plicka (2006) toto období popsal jako experiment. Střetnutí lidí bez paměti a krajinou s pamětí. Hospodařící lidi vyměnili za lidi tzv. konzumenty.

V zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších změn v § 12 zní: „Krajinný ráz, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umístování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonické měřítko a vztahy v krajině.“

Rozdílné pojetí krajiny:

Krajiny podle práva – je považována za část zemského povrchu, který má charakteristický reliéf. Je tvořena souborem funkčně propojených ekosystémů s civilizačními prvky (zákon č. 114/1992 Sb.).

Krajina podle geomorfologického pojetí – je pododdělení zemského povrchu a vývojově více či méně stejnorodá část zemského povrchu. Je vyznačena určitou strukturou jednotlivých složek a jejich vzájemnými vztahy, které obsahuje daná část země (Sklenička 2003).

Krajina v geografickém pojetí – je část zemského povrchu, která vytváří prostorovou jednotku určitého charakteru díky svému vnějšímu obrazu a vzájemnému působení svých jevů v rozsahu svých geografických přirozených hranic. Za těmito hranicemi lze pozorovat jednotku odlišného charakteru (Troll 1971).

Krajina v ekologickém pojetí - je heterogenní částí zemského povrchu. Skládá se ze souboru ekosystémů, které se navzájem ovlivňují. Na zemském povrchu se v podobných formách opakuje (Forman a Godron 1993).

Krajina historická – je území, které se po určitou dobu vyvíjelo geopoliticky, hospodářsky a kulturně vlivem přírodních podmínek vyplívajících ze zeměpisné polohy (Sklenička 2003).

Krajina v pojetí demografickém – je podle Skleničky (2003) území obývané určitou populací. Vyznačuje se společnými vlastnostmi a znaky, které ji odlišují od krajiny obývané jinou populací.

Krajina v uměleckém pojetí – je především vztah člověka k místu a místo člověka v celku přírody (Sklenička 2003).

3.1.2 Land use, land cover

Land use a land cover jsou pojmy, které se používají v řešení krajinné struktury.

Podle Šími (2010) je Land cover tzv. fyzikální materiál země a Land use jsou změny v krajině způsobené člověkem.

Data land cover a land use jsou základním datovým vstupem pro celou řadu aplikací v životním prostředí (Gisat 2017).

Land use definuje Sedláček (2009) jako veškeré lidské zásahy, úpravy a činnosti výrazně ovlivňující původní ráz krajiny. Coffey (2013) Land use popisuje jako soubor operací, které činní lidé pro získání produktů z půdního fondu.

Land use je označována Organizací spojených národů jako souhrn úprav, činností a vstupů, které člověk provozuje v určitém typu Land cover.

3.1.3 Voda v krajině

„Kdosi moudrý kdysi prohlásil, že voda v krajině plní obdobné funkce jako krev v lidském těle. Bylo by možné o pravdivosti tohoto prohlášení diskutovat, ale v podmínkách České republiky lze možné analogie spatřovat v tom, že v lidském těle se první náznaky onemocnění projeví v krvi a dále že otrava krve znamená zkázu buď celého organismu, nebo jeho podstatné části. A stejně jako vlasečnice a drobné

cévy jsou pro organismus nezbytností, drobné vodní plochy, vodní toky a horizonty podzemních vod jsou nezbytností pro krajinu a determinují její charakter.“ (Ambrozek 2004)

Již od středověku člověk upravuje vodní toky. V té době se rozšířilo budování pil, mlýnských náhonů a hamrů. Pro plavení dřeva a říční plavbu, byly z toků odstraňovány překážky a budovány kanály. (Just a kol., 2003)

Od konce 19. století se z důvodu rozšíření říční plavby, protipovodňových opatření a odvodňování zemědělských a stavebních ploch, začaly uplatňovat větší vodohospodářské technické úpravy. V této době nastal převrat v technických úpravách vod a to tak, že se stávající koryta toků narovnávala, opevňovala do pravidelných tvarů, zvětšovala a někdy i zatrubňovala. (Just a kol., 2005)

Tato metoda však vydržela jen do 90. let 20. století, kdy proběhla celosvětová vlna a zájem o ochranu přírody a její revitalizace se začala posouvat do popředí lidských zájmů. Koryta narovnaná, zpevněná a zvětšená odvádí z krajiny co největší objem za co nejrychlejší čas, který s sebou nesl nejen jeden problém. Upravená koryta z konce 19. století neposkytují krajině takové podmínky jako koryta přírodní. Narůstá riziko povodňové vlny, přerušuje se kontakt s vodou v korytě a s vodou podzemní, stoupá míra splachu a eroze půd a polí. (Just a kol., 2005)

Narovnané toky v zemědělské krajině často doprovázelo vystavění melioračních systémů, ty odváděly vodu z ploch, které vyschnutím získaly na užitečnosti pro poptávané plodiny.

Původně meandrující toky z velké části vymizely. Nivy kolem nich byly postupně odvodňovány nebo zarůstaly jako neskliditelné plochy. (Gergel a kol., 1999)

V dnešní době se klade důraz na zadržení vody v krajině a v místech, kde může napáchat škody, z lidského hlediska, dostávat malé množství vody s co nejmenší dynamikou. Výsadbou lesních a travních porostů se podporuje nasycení krajiny vodou. Rozliv v extravilánu je žádoucí, neovlivňuje a neohrožuje lidské zájmy. Poldry – suché nádrže, jsou stavěné pro přirozený zachycení a zadržení vody. (Just a kol., 2005)

Gergel a kol. (1999) uvádí: „Na území České republiky existuje v současné době síť drobných vodních toků o celkové délce 60 711 km. Z toho je zhruba 13 tisíc km drobných vodních toků a potoků upraveno“

Voda je živel, který krajinu modeluje. Krajina je tvořena vodou každým okamžikem svou přítomností. Horotvorné procesy v rozmezí milionů let zvedají horská pásma, zemská gravitace je pomocí tekoucí vody uhlazuje a snižuje. Voda transformuje až do úrovně šterkopískových říčních nánosů. (<http://www.cestyvenkova.cz>).

3.1.4 Dominantní stavby ovlivňující krajinu

Kronikáři zapisují události a životy lidí do kronik, voda se vrývá do země, čas se vykresluje do letokruhů stromů a lidé se zapisují do krajiny svými činy a architektonickými prvky. Díky každé z této aktivit můžeme nahlédnout do minulosti. Tato práce nahlíží do historie pomocí architektonických prvků. Velký důraz bude kladen na stavby mlýnů.

Hrad – U nás se stavěly hrady od 12. století. Hrady, kamenné stavby, sloužily jako sídlo středověkých vladařů. Měl chránit majitele a lidi v jeho okolí (Musil a kol., 2005).

Zámek – Zámek, na rozdíl od hradu, měl funkci reprezentační a obytnou. Součástí zámeckého prostoru bývá zahrada, park, předzámčí s úředními a také hospodářskými budovami. Umístění zámků je často na venkově (Blažiček a Kropáček, 1991).

Kostel – Kostel je křesťanská bohoslužebná stavba centrální nebo podélná. S Presbytářem (prostor vyhrazený kněžím) umístěným na východ (Chodura a kol., 2001).

Kostel tvořil dříve i dnes přirozené centrum obce. V Čechách najdeme jen málo městeček, které nemají svůj kostel. Z vesnic a městeček, ve kterém kostel nebyl, chodili lidé až několik kilometrů na bohoslužby do kostelů. Lidé se setkávali,

chodili modlit, stavěli poutě, křtili děti, slavili svatby a vykonávaly pohřby (Kokaisl a Kokaislová, 2009).

Mlýn – Mlýn je stavení zděné nebo ze dřeva se zařízením na mletí (kamení, obilí atd.) K pohánění mlýna byla využívána větrná a vodní síla (Vařeka a Frolec, 2007).

Kaple – Kaple vznikaly v 17. a 18. století v obcích, kde nebyl kostel. Jde o zděnou sakrální stavbu s malým oltářem, sochou nebo vyobrazením světce uvnitř. Byly určeny k vykonávání pobožností a mší (Vařeka a Frolec, 2007).

Kaplička – Kaplička je drobná sakrální stavba, výklenek ve zdi nebo jen pilíř vrat pro sochu světce (Vařeka a Frolec, 2007).

Boží muka – Jde o drobnou stavbu ve tvaru sloupu nebo pilířem, často doplněna křížem. K nalezení jsou ve volné krajině, na rozcestích a také na veřejných prostranstvích v obcích (Vařeka a Frolec, 2007).

Kříž u cesty – Kříže stojící u cest byly zhotoveny ze železa, ze dřeva nebo kamene. Součástí je kamenný podstavec s nápisy udávající rok vzniku, donátora nebo významnou událost, díky které byl kříž umístěn na dané místo. Na křížích tzv. krucifixech bývá umístěn název INRI a figurální plastika Ukřižovaného Ježíše Krista, sv. Máří Magdalény nebo Panny Marie Bolestné (Vyčichlo 2009-2014).

Hřbitov – Hřbitov je místo, kde lidé pochovávají své zesnulé. Každá kultura má své znaky a ukazatele. S příchodem křesťanství se situovaly hřbitovy do středu obcí okolo kostela. V době osvícenství se ale začaly stahovat mimo obytné prostory. Do měst se hřbitovy vrátily v 19. století při rozšiřování měst (Lenderová a kol., 2009).

Židovský hřbitov – Na rozdíl od hřbitovů křesťanských se židovské zřizovaly v parkánech anebo těsně za hradbami na valech (Kazimour 2016).

3.2 Historické mapování

První dochované mapy jsou z 16. a 17. století. Jsou to práce jednotlivců, kteří vycházeli pravděpodobně ze starších mapových zdrojů. Na začátku 2. tisíciletí pravděpodobně vznikly mapy Čech, Moravy a Slezska, ale nic se z nich nedochovalo. První soustavné mapování bylo provedeno během 18. století (Kukal a kol., 2010).

3.2.1 Müllerova mapa Čech

Müllerova mapa je jedna z nejstarších topografických map Čech. Jan Křištof Müller byl první profesionální zeměměřič. Mapa v měřítku 1:320000 vznikala v letech 1712-1720. Nalezneme v ní značení architektonických prvků a to zámek, hradů a zřícenin. Hory jsou zobrazeny půdorysně. V mapě se nachází také značky nalezišť rud, léčebných pramenů, chmelnic, vinic, přívozů a lesních celků (Kukal a kol., 2010)

3.2.2 I. vojenské mapování - Josefské

Mapy I. vojenského mapování, tzv. Josefské, byly odvozeny z Müllerovy mapy Čech. Jde o první vojenské mapování rakouské monarchie, které bylo soustavné. V mapách byly vyobrazeny objekty významné pro vojenské potřeby a to komunikace, typy budov jako kostely a mlýny, řeky, potoky a využitelnost půd. Technika zakreslování byla ručně a od oka tzv. „a la vue“. Vzdálenost byla určována krokem a odhadem. Mapování v měřítku 1:28800 vznikalo v letech 1765-1767 (Kukal a kol., 2010).

3.2.3 II. vojenské mapování

II. vojenské mapování, tzv. Františkovo, předcházela vojenská triangulace, to mělo za pozitivní důsledek zpřesnění. Mapy Stablního katastru v měřítku 1:2880 byly využity jako podklad.

Mapy II. vojenského mapování jsou téměř totožné s Josefskými mapami, jsou jen obohaceny trigonometrickými body a pozměnila se zobrazovaná situace. Mapy

vznikaly v letech 1836-1852 v průběhu průmyslové revoluce, kvůli které se změnilo využívání půdy. V historii nebyl zaznamenán menší podíl lesní půdy a vzrostlá výměra půdy orné, než v těchto letech (Drápela a kol., 2005a).

3.2.4 III. vojenské mapování

III. vojenské mapování, tzv. Františko-Josefovské, bylo vytvořené v letech 1876-1880 v měřítku 1:25000, protože II. vojenské mapování již nevyhovovalo nárokům armády tehdejší rakouské monarchie. V mapách je zaznamenán výškopis, vznikly kolorované mapy tzv. topografické sekce, ke kterých vznikaly mapy černobílé, speciální s měřítkem 1:75000 a generální s měřítkem 1:200000. Užívání speciálních map je známé až do roku 1956 (Drápela a kol., 2005b).

3.2.5 Stabilní katastr

Tyto mapy jsou z období 1. poloviny 19. století. Vznikla za účelem sepsání všech pozemků a soupis jejich vlastníků na tehdejším území habsburské monarchie. Díky tomu se mohly následně užívat k přesnějšímu výběru daní. Později byly mapy stabilního katastru použity jako základ mapám pro pozemkový katastr. Povinné císařské otisky se z map stabilního katastru jeví jako nejkvalitnější i díky měřítku 1: 2 880 (Sklenička 2003; Geolab 2014).

3.2.6 Pozemkový katastr

Je to pokračování map Stabilního katastru. Je v měřítku 1: 2 880 z map převzatých právě ze Stabilního katastru. Díky sloučení pozemkových map s parcelním protokolem a pozemkovým archem se umožnilo pozorování změn vlastnictví a způsob využívání půd (Sklenička 2003).

3.3 Snímkové mapování

Lipský (2000) uvádí, že v současné době se na České republice rozprostírá síť, která pokrývá celé území.

Metody mapování současného stavu krajiny jsou mapy tvořené pomocí leteckého snímkování, tedy pořizování fotografických snímků z ptáčích perspektiv. Je to efektivní a rychlý sběr informací a dat geografických. První černobílé letecké snímky byly pořizovány již v roce 1936 (Lipský 2000; Sklenička 2003).

Družicové snímky. Nejnovější metoda pro získání podoby krajiny. Snímkování se pravidelně obnovuje. Jde o rychlý a efektivní sběr informací o stavu krajiny. Touto metodou dokumentujeme vývoj krajiny posledních asi dvacet let (Lipský 1998).

3.4 Historický vývoj území

Podnebí naší planety se začalo měnit a to ochlazovat přibližně před 6 miliony lety. Beranová a Kubačák (2011) popisují toto období. Ochlazování způsobilo všeobecný pokles hladiny moří o 50 až 60 metrů. Způsobila to zejména tvorba ledovců v Antarktidě. Ve stejné době ustávaly deště. V Africe to mělo za dopad ústup pralesa a rozvinutí savan, otevřená prostranství prorostlá křovinami a skupinkami stromů. Mělo to následek i pro faunu, některé druhy zmizely, jiné se změnily, nebo se objevily zcela nové. Před 2,5 milionem let, přišlo další ochlazení. Kolem severního i jižního pólu se začaly seskupovat velké množství ledu. V těchto dobách se začaly vyskytovat první pralidé.

Vliv tehdejších lidí na přírodu se dá srovnat s vlivem ostatních obratlovců na přírodu. Základem bylo zachování života, druhu a rodu. Počet lidí byl natolik nízký, že neměl vliv na změny v přírodě (Fér a Nováková, 1979).

Veškerá krajina má svou dlouhou historii, která jí dala dnešní podobu. Také v České republice má krajina svou dynamiku zapříčiněnou změnami a vlivy působené hlavně přírodními procesy a zároveň i lidskou činností (Semotanová 2014)

3.4.1 Paleolit a střední doba kamenná

Období paleolitu a mezolitu je nejdelší část dějin lidstva. Člověk se v této době naučil používat nástroje, lovit zvěř, využívat oheň a stavět si jednoduchá obydlí. Jako zdroj jídla měli především sběr a lov zvěře.

Podle Matouška (2010) jsou z období nejstaršího paleolitu první důkazy o pobytu člověka v Čechách. Jako důkaz mají sloužit kamenné nástroje, které byly nalezeny náhodou při stavbě dálnice v Berouně.

Následné pokračování Paleolitu je střední doba kamenná, označována jako mezolit, která je popsána autory Beranová a Kubačák (2010) jako doba na konci mladšího paleolitu a období počátku holocénu. K tomuto období se vážou citelné změny podnebí, kdy tání ledovců zvýšilo hladiny moří. Zanášení pevninských údolí rašelinou a sedimenty vedly ke změnám flóry a fauny a rozšiřování lesních porostů.

3.4.2 Mladší doba kamenná

V mladší době kamenné, v neolitu, se setkáváme se zemědělstvím, zdrojem obživy díky pěstování obilnin, luštěnin, máku a lnu. Přidalo se také chování domácích zvířat. V Čechách, počátky neolitu nalézáme v polovině 6. tisíciletí př. n. l. Tato doba je význačná výrobou keramiky, oděvů a kvalitnějších přístřešků. Z těchto dob nejsou žádné písemné záznamy. Poznatky lze čerpat z archeologických průzkumů. Tím mohou vznikat nepřesnosti.

Do 12. století převládaly v České republice listnaté lesy obklopané řídké osídlenými nížinami. Nárůst bezlesích ploch přichází asi v polovině 12. století, kdy se rozmohl nárůst osídlených ploch (Semotanová 2014).

Krajina Evropě netvořila souvisle osídlenou oblast. Území tvořily menší a větší obytné regiony. Beranová a Kubačák (2010) popisují okrajové oblasti Evropy jako oblasti osídlené jen málo. V Čechách byla sídla v místech nejpříznivějších pro zemědělství. Přírodní podmínky se lišily rozsáhlostí lesů. V místech bez lesních porostů vznikala pole.

Krajinu velice ovlivňovalo tehdejší žárové zemědělství. Začala se tvořit mozaiková krajina z listnatých lesů a polí (Lów a Míchal, 2003). Technika žárového zemědělství spočívá v setí obilí do popela z vypálených stromů a dřeva (Beranová 2000).

3.4.3 Doba bronzová

V České republice se doba bronzová datuje od roku 2200 př. n. l. po rok 750 př. n. l. Svůj název získala charakteristickou slitinou cínu a mědi, tedy bronzu, který byl v této době hojně využíván. Podle autorů Lów a Míchal (2003) trvá zároveň hospodářství, ke kterému se přidalo používání bronzových nástrojů a připojuje používání síly zvířat. Do doby bronzové se zvířata na hospodářské práce nevyužívala. V době bronzové startuje nepříznivá změna krajiny, tehdy zatím nepodstatné, ale od té doby zvyšující se proces eroze způsoben rovnými brázdami a zvyšováním povodňových přívalů. S přívaly je spjato utvoření holocenních hlinitých akumulčních rovin přiléhající k říčním tokům.

Matoušek (2010) uvádí, že hustota osídlení a počet sídel stoupá a hromadným odlesňováním se vytvářejí v krajině kulturní stepi.

3.4.4 Doba železná

V této době převládalo chladné a vlhké klima. Znatelněji celkové chladnější a vlhčí podmínky než tomu je dnes (Matoušek 2010).

Podle autorů Lów a Míchal (2003) toto období datujeme od roku 750 př. n. l. do roku 500 n. l. Charakteristickým rysem bylo objevení železa. To přineslo změnu v podobě přílohové hospodářské soustavy, kdy střídala orná půda s přílohou. Část orné půdy byla oseta obilninami a jinými plodinami a další část byla dočasně neobdělávána, tedy se stala neobdělávaným přílohem.

Na přelomu 6. a 5. století př. n. l. k nám přišel rozvoj řemesel, stavba oppid a opevněných hradišť spolu s Kelty. To značně ovlivnilo naši krajinu. Keltové také zavedli pevné ohraničení pozemků. Lepší přístup k polím umožňovala nově vzniklá cestní síť (Lów a Míchal, 2003). Je doložené, že v této době se pěstovala pšenice, ječmen, žito, proso, oves, hrách, čočka vikve a boby. Využívané nástroje byly železná kosa a srp (Matoušek 2010).

Návrat zároveň hospodářství a polokočovného života přišel s Germány začátkem našeho letopočtu (Lów a Míchal, 2003).

3.4.5 Středověk

Přibližně v 6. století příchodí Slované osidlovali místa již dříve obdělávaná z dob pravěku a rozšiřovali své působení až do pahorkatin. Opět se vrací přílohová soustava hospodářství. Osídlení bylo ostrůvkové kvůli návaznosti na vhodné přírodní podmínky (Beranové a Kubačáka 2010).

V 11. a 12. století následovaly výrazné změny krajiny vznikem pravidelně uspořádaných vesnic a měst a s tím spojený nárůst obyvatel (Matoušek 2010).

Příchodí trojpolní systém obdělávání půdy měl také výraznou roli ve vlivu na strukturu krajiny (Lokoč a kol., 2010).

Pozdní středověk, období poznamenané husitstvím datujeme přibližně v letech 1400 až 1500. Na krajinu mělo období velice nepříznivé až katastrofický vliv. Původní vesnice byly zachovány, ale z důsledku snížení počtu obyvatel ubylo pracovních sil, zasaženy byly obchod a hospodářství a byly ničeny kulturní památky (Lów a Míchal (2003).

3.4.6 Novověk

Renesance, datace 1500 až 1620, byla poznamenána nedostatkem pracovních sil, vznikem rybníkářství, chovem ovcí a částečným zalesňováním (Lów a Míchal, 2003). V této době vznikaly mimo jiné mlýny, pily a hamry. Osidlovali se horské oblasti. Hlavní využití získala pastva dobytka, těžba dřeva, těžba rud, sklárny a textilní výroba.

Roky 1620 – 1648 ve znamení třicetileté války, pozměnily krajinu snížením počtu obyvatel i celých sídel (Lów a Míchal 2003).

S příchodem baroka v polovině 17. století vzniká organizovaná krajina. Ekonomicky účelná, estetická, vyjadřující harmonické propojení člověka s přírodou. Vysoušení rybníků přináší novou zemědělskou půdu. Odlesňování spojené s rozvojem sklářství, hutnictví a důlního podnikání. Barokní krajina je zvlněný terén tvořený mozaikou z malých polí. Pro baroko je také typická síť silnic a cest, které jsou lemované stromovými alejemi. Dnes jako připomínku této doby nacházíme drobné architektonické prvky a to hlavně boží muka, kříže nebo kapličky (Semotanová, 2014).

Na krajinu v na přelomu 18. a 19. století měla veliký vliv průmyslová revoluce. Budování železničních tratí, rozmach silnic, těžba nerostného přírodního bohatství a zvýšení urbanizace působili velké změny. V 19. století narostl podíl orné půdy o čtvrtinu plochy a ubylo pastvin. Pěstování brambor ve velké míře způsobovalo vodní erozi viditelná v úsecích dolních řek a v širokých nivách. Jako náprava sloužila regulace vodních toků pomocí hrází a kanálů (Lokoč a kol., 2010).

Přichází 20. století, ve kterém do krajiny zasahuje další rozmach silnic a nově také dálnic (Semotanová 2014).

S druhou světovou válkou nastal úbytek obyvatelstva. Odsun Němců z pohraničí dalo možnost krajině vrátit se částečně do své přírodní podoby a to v několika kilometrových pásech (Lów a Míchal, 2003).

Scelování a zvětšování pozemků, které vedlo k dlouhým lánům půdy. To ovlivnilo krajinu nepříznivě hlavně z hlediska stability ekosystémů a zánik migračních koridorů. Nadměrné hnojení umělými hnojivy značně ochudilo půdu o půdní faunu, což vedlo v několika případech až k rozpadu živého půdního ekosystému. Snížením ploch s trvalým travním porostem se rozmohla větrná a vodní eroze. Na krajinu se hledělo jako na krajinu, která patří všem a při tom nikomu. Bylo s ní zacházeno na základě nařízení a plánování (Lipský 2005; Lokoč a kol., 2010).

21. století označil Květ (2009) jako „čas světokvětu“. Nepříznivé ovlivňování krajiny v nedávných letech vede k času obnovování krajiny. Důsledky tohoto obratu budou znatelné v následujících desetiletích.

4. Metodika

V literární rešerši jsme se seznámili s pojmy, krajina, krajinný ráz, land use, land cover a voda v krajině a jejich různé pojetí.

Dalšími doby literární rešerše bylo seznámení s historickým mapováním území a současné používání metod mapování.

Poslední částí literární rešerše popsala historický vývoj území od paleolitu po novověk.

V prvním kroku vlastní práce bude definována zájmová oblast a stanovena její poloha. Dále práce nastíní přírodní podmínky zájmové oblasti a to klimatické, fytoocenologické podmínky a vodopis.

Na zhodnocení vývoje obcí v řešeném území bude použit graf a poznatky z bakalářské a diplomové práce, která se již touto problematikou zabývala.

Osud Mlýnů na Lobezkém potoce bude jednotlivě popsán a doplněn fotografiemi, u fotografií bez uvedeného autora připadá zdroj autorovi práce. Informace o poloze budou získávány pomocí zařízení Huawei a budou zaneseny do tabulky (tabulka 1). Stav mlýnů k roku 2018 bude zanesen do grafu (graf 2). Samotný terénní průzkum bude přiložen (příloha 1) a vypracování pomocí programu GIS. Přiložené budou také průzkumy poskytnuté z NPÚ Loket a to na mapách II. a III. vojenského mapování (příloha 2). Nakonec bude přiložena mapa poskytnuta z Lesů České republiky s vyznačením celé délky Lobezkého potoka (příloha 4).

5. Výsledky

5.1 Zájmová oblast

Zájmová oblast se rozkládá na území bývalého vojenského výcvikového prostoru (dále jen VVP), tedy na části státního území, sloužícího výlučně k výcviku a provozu ozbrojených složek (armády). Dnes se nachází v CHKO Slavkovský les. Pro CHKO Slavkovský les jsou typické rozlehlá rašeliniště s rozmanitými rašelinnými druhy. V souladu s lesními porosty se podílí na vodním režimu v širokém okolí.

Nejstarší, rozlohou poměrně malé prostory na ploše maximálně několika stovek hektarů, byly budovány již v Rakousku-Uhersku. Rozsáhlejší VVP začaly vznikat až po první světové válce. Patří sem například VVP Jince v Brdech z roku 1926. K dalšímu rozšiřování VVP na území Československa docházelo po německé okupaci. Na úkor nově vzniklých prostorů pro výcvik německé armády docházelo k prvním případům vysídlování dotčených obcí. Velký rozvoj VVP, pod silným vlivem Sovětského svazu, nastal po druhé světové válce. Se vznikem nových cvičišť - střelnic a rozvojem vojenské taktiky vyvstala potřeba volného prostoru v neosídlené

a neobhospodařované krajíně. Těmto účelům nejvíce vyhovovaly oblasti neobydleného pohraničí, uvolněného po odsunu původního německého obyvatelstva. (Wieser 2006)

5.1.1 **Vojenský výcvikový prostor Prameny**

Snaha ministerstva národní obrany o založení vojenského výcvikového tábora v prostoru Slavkovského (původně Císařského) lesa, spadá již do roku 1945. Záměr zřízení tábora byl vládou schválen na jaře roku 1946. Původní velitelství bylo vybudováno v obci Prameny, avšak již bylo krátce jeho zřízení, z důvodu nevhodných klimatických podmínek, přesunuto do nedalekých Lázní Kynžvart (Tomíček 2006).

Vlastní hranice prostoru nebyla přes nesčetná jednání nikdy přesně stanovena. Tomíček (2006) uvádí, že vzhledem k tomu, nelze ani dostatečně přesně odpovědět na otázku, kolik původních obyvatel bylo vojenskou činností postiženo a následně vystěhováno. Odhaduje se, že mohlo jít až o 15–20 tisíc osob.

Nově vzniklý vojenský prostor se již v roce 1952 dostal do střetu zájmů s požadavky Jáchymovských dolů, které požádaly o povolení dalšího rozšíření průzkumu a kutacích prací v oblasti. Nakonec těžba dostala přednost před výcvikem vojáků. Prostor sloužil pro účely armády jen do roku 1954, pak byl přeložen do nového výcvikového prostoru Doupov.

Výcvik vojáků nakonec předčil zájem o Jáchymovské doly. Poslední využití Újezdu Prameny pro armádní účely bylo roku 1954. Po tomto roce byla armáda přestěhována do VVT Doupov, který byl zařízen nově.

Tomíček (2006) pro ucelení dodává, že činitelé netušili tragičnost svého konání. V říjnu 1959 tehdejší a zároveň poslední ředitel Jáchymovských dolů Ing. František Krejčí vyhlásil likvidaci vojenského výcvikového prostoru Prameny.

Polohu bývalého vojenského výcvikového tábora Prameny téměř přesně kopíruje Chráněná krajinná oblast Slavkovský les, ležící ve známém lázeňském trojúhelníku Karlovy Vary - Mariánské Lázně - Františkovy Lázně, s nadmořskou výškou 374 až 981m n. m., rozsáhlými rašeliništi vrchovištního typu se spoustou rašelinných druhů, byla zřízena v roce 1974 na rozloze 610 km².

5.1.2 Lobežský potok

Cesta malého vodního toku s názvem Lobežský potok nezačíná přímo pramenem, nýbrž vytéká z velkého rašeliništního pole, ve kterém se sbíhají tři malé stroužky. Rašeliniště pro svou čistou vodu získalo název, od dávných předků, Granátový pramen (Granatenbrünnl). Typické zbarvení do rezava získává vysokým obsahem železa z rašelinišť.

Lobežský potok leží v hlubokém údolí severní části Tehdejšího Císařského lesa. Dnes toto místo spadá do CHKO Slavkovský les.

Celá jeho délka činí 20 212 m. Potok je do Podstrání k mostku (0-7 655m) ve správě Lesů České republiky. Dál (7 655- 20 212m) spadá správa pod Povodí Ohře (<http://grdsappmap.lcr.local>).

5.2 Přírodní podmínky

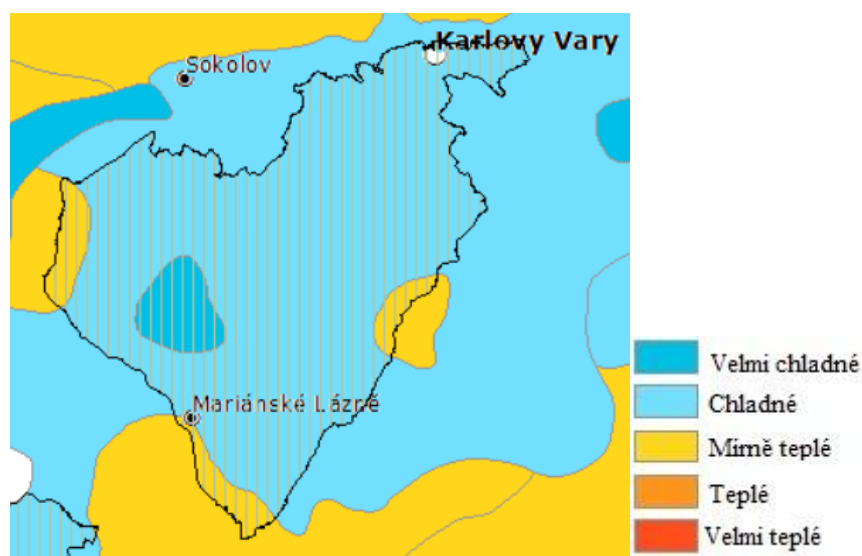
5.2.1 Klimatické podmínky

Velká část zájmového území patří do teplé klimatické oblasti. To znamená, že je tu dlouhé zimní období se sněhovou pokrývkou a léta jsou mírně chladná a mírně suchá. U nejvyšších poloh 750-800 m. n. m. je klima chladné. Léta jsou vlhká a zimy relativně dlouhé s dlouhým trváním sněhové pokrývky.

Na zájmovém území, tedy v oblasti CHKO Slavkovského lesa převládá západní a severozápadní vítr a nejméně se vyskytuje vítr jižní.

Průměrné roční teploty se pohybují mezi 6,5 a 5 °C podle nadmořské výšky. Průměrné teploty v roce, v měsíci červnu, kolísají podle nadmořské výšky od 14 do 16 °C. Průměrná ledová teplota se pohybuje mezi -3 a -5 °C. Průměrné roční srážky jsou cca 700 mm. Průměr spadlých srážek za vegetační období, které trvá od dubna do září, je 350-400 mm. Vegetačních dní je 120 až 140 s teplotou vyšší než 10 °C (<http://slavkovskyles.ochranaprirody.cz>).

KLIMATICKÉ OBLASTI

Obr. 1: CHKO Slavkovský les – klimatické oblasti (www.cenia.cz)

5.2.2 Fytcenologie Lesy

Prostor VVT Prameny, dnes CHKO Slavkovský les je významný pro své rašeliništní komplexy, společenstva rašelinišť a prameniště. Dále i lesní porosty, skalní společenstva, luční porosty a pastviny,

Slavkovský les má dnes dominantní smrk, který tvoří 93 % všech dřevin. V příštích desítkách let, by se měl les změnit ke stavu našich předků. Jedle bělokorá před 100 lety zaujímala až třetinu lesa. Lesníci proto zasadí velké množství jedlí a také jiné druhy jako je buk, javor a jiné listnaté stromy.

Převažujícím společenstvím v Slavkovském lese jsou smrčiny. Vznikly lesnickým hospodařením našich předků. Smrčiny se pravděpodobně přirozeně vyskytovaly pouze nad 900 m. n. m. Dnešní podoba monokulturních a stejnověkových smrčin neplní plnohodnotnou funkci lesa, hůř odolává kalamitám a poskytují domov menšímu počtu rostlin i živočichů.

Bučiny byly v minulosti na většině území Slavkovského lesa. Dneska už lze najít tato dřevina pouze ve fragmentech lesních porostů. Nejzachovalejší dubové porosty v CHKO Slavkovský les najdeme v údolí Ohře nebo v lázeňských lesích. Bučiny jsou dva typy. První charakterizuje pestrá květnatá bučina, se vyskytuje na výživných půdách. Ve stromovém patře se vyskytuje mimo buku lesního (*Fagus sylvatica*), také smrk lesní (*Picea abies*), méně často jedle bělokorá (*Abies alba*), javor klen (*Acer pseudoplatanus*) a jiné listnaté stromy. Keřové patro se v tomto typu nevyvinulo a bylinné patro je rozmanité. Mezi časté rostliny patří mařinka vonná (*Galium odoratum*), prvosenka jarní (*Primula veris*), kokořík přeslenitý (*Polygonatum multiflorum*), nebo kyčelnice cibulkonosná (*Cardamine bulbifera*) a devítilistá (*Cardamine enneaphyllos*). Druhý typ bučin charakterizuje ochuzená nebo kyselá stanoviště. Zde se objevuje v stromovém patře buk i smrk jedle anebo javor klen. Bylinné patro je o poznání chudší než u bučin květnatých. Roste v něm jen málo drůhu, mezi které řadíme metličku křivolakou (*Deschampsia flexuosa*) nebo biku hajní (*Luzula luzuloides*).

Ve Slavkovském lese nacházíme i méně časté druhy lesů, v jejichž stromovém patře převládají duby a to doubravy. Rostou na půdách, které mají méně živin a to často na svazích kamenitých a svazčitých prostorách. Bylinné patro zaplňují nenáročné druhy. V doubravách roste zpravidla dub zimní

(*Quercus petraea*) a dub letní (*Quercus robur*). Může se objevovat i borovice lesní (*Pinus sylvestris*) a bříza bělokorá (*Betula pendula*). Ve Slavkovském lese jsou doubravy celkem vzácné, najdeme je např. v nížinách podél Ohře u Lokte a v okolí Karlových Varů.

Rašelinné lesy jsou Nejhodnotnější a nejzachovalejší typ lesů ve Slavkovském lese. Najdeme je na rašeliništích v zamokřeném terénu, sníženinách nebo v blízkosti pramenišť. Silně zamokřené půdy vyhovují rašelinným smrčínám, které jsou plochou nejrozsáhlejší. Ne moc hustě zastoupen ale přesto dominující je zde smrk ztepilý (*Picea abies*). V podrostu je k nalezení několik druhů mechů a to hlavně rašeliníků. Suchopýr pochvatý (*Eriophorum vaginatum*), brusnice borůvka (*Vaccinium myrtillus*), vlochyně bahenní (*Vaccinium uliginosum*) a klikva bahenní (*Vaccinium oxycoccos*) jsou v tomto podrostu hojně zastoupeny. Méně zamokřené půdy mají hustotu stromového patra znatelně vyšší. V bylinném patře najdeme většinou přesličku lesní (*Equisetum sylvaticum*), kaprad' rozloženou (*Dryopteris dilatata*) nebo papratku samičí (*Athyrium filix-femina*). Blatkové bory patří mezi nejcennější rašelinné porosty ve Slavkovském lese protože umožňují růst vzácné borovici blatce (*Pinus uncinata*), která roste současně se smrkem, borovicí lesní a břízou pýřitou (*Betula pubescens*). V keřovém patře roste kříženec mezi borovicí klečí (*Pinus mugo*) a borovicí blatkou a to borovice rašelinná (*Pinus pseudopumilio*). V bylinném patře je mimo jiné zastoupena rosnatka okrouhlostá (*Drosera rotundifolia*), která se řadí mezi masožravé rostliny.

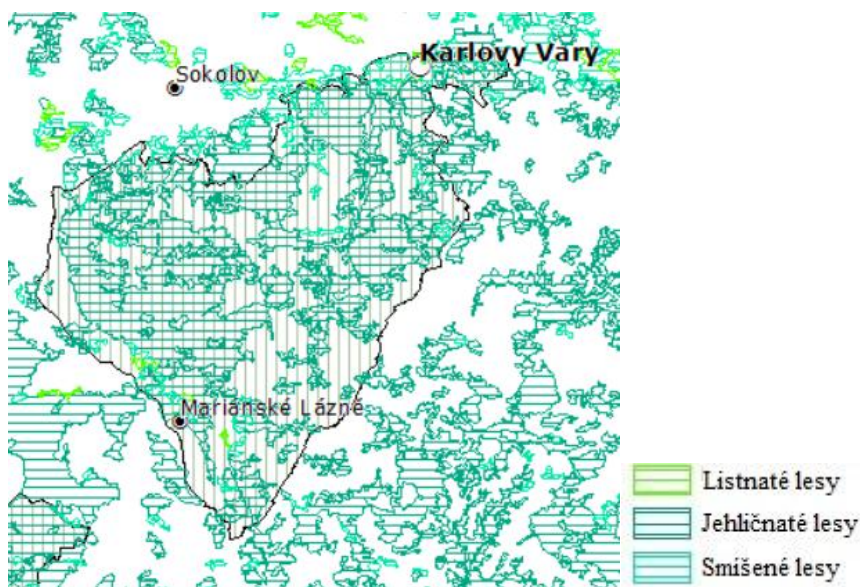
Další typ lesů vznikl přirozenou cestou. Dosahují věku 60 let a bývají velice reprezentativní. Jedná se o lesy suťové. Suťové lesy se vyznačují vysokým obsahem živin a vysokou vlhkostí. Ve stromovém patře dominuje javor klen (*Acer pseudoplatanus*) a lípa srdčitá (*Tilia cordata*). Keřové patro je pestré. Zástupci jsou líska obecná (*Corylus avellana*), rybíz alpský (*Ribes alpinum*) a zimolez černý (*Lonicera nigra*). Vysoký obsah půdního dusíku poskytuje dobré podmínky pro růst bylinnému patru, ve kterém najdeme bažanku vytrvalou (*Mercurialis perennis*), kopřiv dvoudomou (*Urtica dioica*), netýkavku nedůtklivou (*Impatiens noli-tangere*) nebo kakost smrdutý (*Geranium robertianum*).

Bory se v CHKO Slavkovský les vyskytují většinou na skalnatých hranách údolí a jsou chudé na stromové, keřové i bylinné patro. Bory zvláštního typu jsou na tzv. hadcové hornině. Ve Slavkovském lese je tento typ zachován na veliké ploše.

Hadec je celkově nepříznivý pro rostliny, díky tomu zde najdeme vzácné druhy jako např. svízel sudetský (*Galium sudeticum*) a vřesovec pleťový (*Erica carnea*). Rožec kuříčkolistý (*Cerastium alsinifolium*), jakožto endemit, roste pouze v této oblasti.

Lužní les, rostoucí podél menších vodních toků, je na jaře a v létě dost odlišný. Zjara dominuje rozkvetlé bylinné patro a v něm blatouch bahenní (*Caltha palustris*), sasanka hajní (*Anemone nemorosa*), prvosenka vyšší (*Primula elatior*) a kuklík potoční (*Geum rivale*). V létě převládá kopřiva dvoudomá a tužebník jilmový (*Filipendula ulmaria*). Ve stromovém patře bývá olše lepkavá (*Alnus glutinosa*), vrba křehká (*Salix fragilis*), olše šedá (*Alnus incana*) a jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*). Keře jsou zastoupeny střešchaou obecnou (*Prunus padus*) a bezem černým (*Sambucus nigra*). Kouzlo lužních lesů narušují invazivní nepůvodní druhy bylin jako je netýkavka žláznatá (*Impatiens glandulifera*) a bolševník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*) (www.slavkovskyles.ochranaprirody.cz)

LESNÍ POROSTY

Obr. 2: CHKO Slavkovský les – lesní porosty (www.cenia.cz)

5.2.3 Vodopis

Území CHKO Slavkovský les hydrologicky leží z větší části na povodí Ohře, částečně na povodí Mže a na povodí Střely. Tok odvádějící vody z tohoto území je řeka Teplá pramenící na mokřadovém poli ve výšce 784 m. n. m. nedaleko Mariánských Lázní. Na začátku protéká zarovnaným územím, zde byly vybudována rybníční soustava sloužící do dnes jako vodárenská nádrž (Podhora), k rekreaci a chovu ryb (Betlém a Starý rybník. Dále se řečiště zahlubuje. Do Teplé se vlévají potoky Pramenský, Mnichovský, Dolský, Zlatý, Otročínský (Debrný), Bečevský (Tříslový), Lomnický a Dražovský, ten vtéká do nádrže Stanovice. Poslední vodní nádrži na toku Teplé je nádrž Březová, vybudována v 30. letech 20. století, doposud využívaná k rekreaci a na ochranu před velkými vodami.

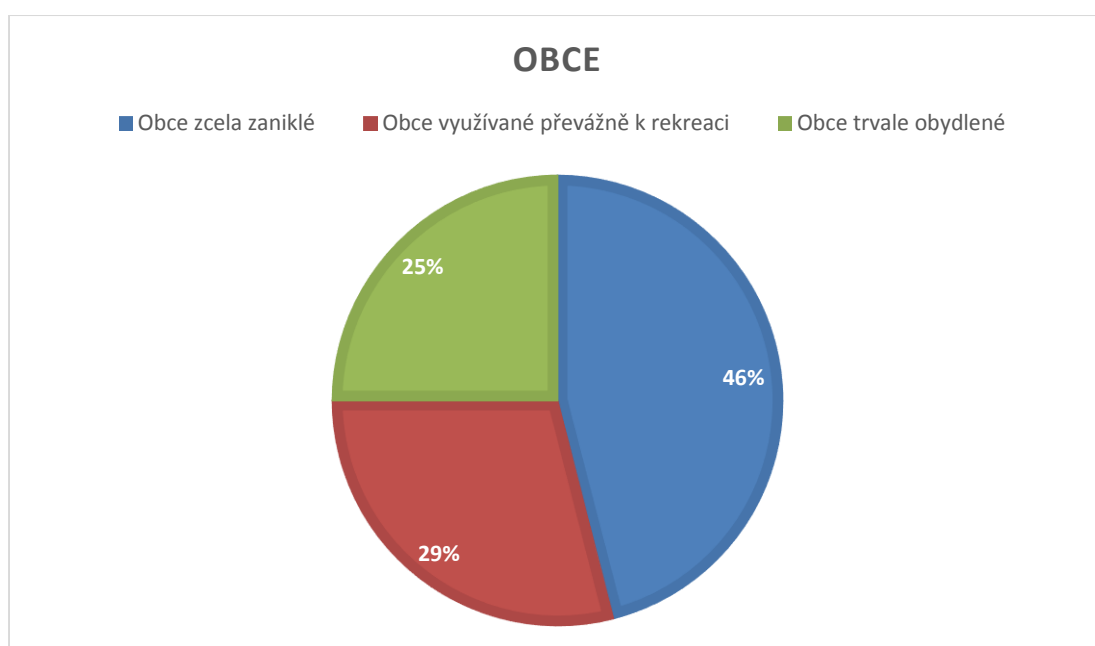
Hlavní tok CHKO je Ohře. Vtéká do oblasti ze severu krátkým úsekem mezi Loktem a Doubím. Západ a sever území je odvodňován do Ohře potoky Lipoltovským s přítokem Podleský, Velkou Libavou s přítokem Malou Libavou, Lobežským a Dlouhou stokou s přítoky Čistý potok a Stříbrný potok. V 60. letech 20. století byla na Velké Libavě postavena vodárenská nádrž.

K odvodňování jižní oblasti slouží potok Kosí s přítoky potoků Úšovický a Jilmový. Na Úšovického potoka, byla postavena roce 1896 první tížní zděná hráz v tehdejší Rakousko-Uhersku. Na Ve východní části území do Střely odtékají Útvinský, Odolenovický a Přílezký potok. (www.slavkovskyles.ochranaprirody.cz).

Tekoucí a stojaté vody poskytují dobré podmínky pro život kriticky ohrožených druhů, například zástupce silně ohrožených druhů puchýřka útlá (*Coleanthus subtilis*), zevar nejmenší (*Sparganium natans*) a rdest alpský (*Potamogeton alpinus*). Z ohrožených druhů je to například žabernatka bahenní (*Hottonia palustris*) (Melichar a kol., 2012).

5.3 Zaniklé obce v bývalém vojenském výcvikovém prostoru Prameny

Původně do vojenského výcvikového prostoru Prameny patřilo 43 obcí. Některé byly vyjmuty. Jen malá část obcí je dnes obydlena a zanechala si alespoň částečně svou původní podobu (např. Dolní Hluboká, Kostelní Bříza, Kamenice, Rudolec, Louka, Nová Ves, Prameny). Větší část tvoří zaniklé obce. Dochovaná stavení se dnes využívají jako chatky a chalupy, nebo na starých základech vznikly chatové osady (např. Arnoltov, Hrušková, Lobzy, Novina, Bystřina, Lazy, Třídomí a Milíře). Zbytek jsou zcela zaniklé vesnice (např. Rovná, Krásná Lípa, Ostrov, Vranov, Město Čistá, Žitná, Smrkovec) (Kuttnerová 2013).

Graf 1: Stav obcí v roce 2015 (Kuttnerová 2015).

Graf znázorňuje dnešní stav obcí v bývalém vojenském výcvikovém prostoru Prameny. Z celkem 24 obcí je 46% zaniklých, 29% obcí slouží jako chaty a chalupy k rekreaci a 25% obcí je trvale obydleno.

5.4 Řešené mlýny

Jak uvádí Štěpán a Křivanová (2000), první zmínky o vodních mlýnech jsou z Malé Asie z 1. století př. n. l. Ve střední Evropě se první vodní mlýny objevují ve 4. století na řece Mosele (Francie). Nejstarší věrohodné zprávy o vodních mlýnech v Čechách spadají do roku 1100.

Šefců, (2012) uvádí, že vedle obytných objektů v lidové architektuře se objevuje škála hospodářských objektů, mezi které patří i objekty mlýnů s výjimečnou pozicí. Mlýn, jeho součástí je pohonné zařízení, je hnán silou vody, větru nebo domácích zvířat. U nás je nejrozšířenější vodní mlýn, kterých se využívalo již ve 12. století. Byly situovány do příhodné polohy k vodnímu toku, aby spodní nebo horní proud vody poháněl vodní kolo. V ostatních oblastech, kde nebylo možné mlýny umístit k vodnímu toku, v případě velkého proudu řeky, byly mlýny stavěny na lodích, zakotvené v proudu řeky. Vodní kola nesloužila pouze pro pohon mlýnů na mouku, ale také pro zdroj energie pro např. lisy na olej, stroje na drcení lnu, buchary, pily, papírny, valchy mandly čerpadla. Koncem 19. století se mlýny používaly také jako vodní elektrárny. Naopak v místech, kde nebylo možné využít síly vody, byly stavěny mlýny větrné.

Vodní mlýn popisuje ve svém díle Frolec a Vařeka (2007) jako dřevěnou, zděnou nebo polohrázděnou budovu s mlýnicí na mletí a obydlím mlynáře, ke které zpravidla patřily i hospodářské budovy, chlév, stodola, špýchar aj. Podle síly toku se stavěly mlýny na spodní vodu, při malém spádu a pravidelném silném toku. V podhorských a horských oblastech je spád vody větší, tady se stavěly mlýny vrchní. U toků, které byly moc slabé, budovali mlynáři rybníky k vytvoření potřebné energetické zásoby. Počet kol se zvyšoval s počtem instalovaných složení ve vodním mlýně. Tento druh vodního mlýnu byl u nás znám už ve 12. století.

Základem vodního mlýna je dřevěné vodní kolo s lopatkami, upevněné na vodorovné tyči (železné či dřevěné). Podle způsobu přivádění vody na lopatky dělíme kola na vrchní, střední a spodní vodu. Nejstarším a nejjednodušším typem je vodní mlýn s horizontálně umístěným vodním kolem, k jehož provozu stačilo málo vody s dostatečným spádem. Proto se uplatnily především v horských

oblastech. Dalším typem byl mlýn na spodní vodu, s kolem ponořeným pouze ve spodní části. Používaly se na větších tocích se stálou silou a proudem. S koncem středověku začala vznikat mlýnská kola na horní vodu, umožňující stavbu mlýnů na horských bystřinách na tocích s malým průtokem, ale velkým spádem (Křivánek, Němec, Kopp, Kyzlík 2014).

Mlýn není jen stavení, které je poháněno vodou a mele kamení, mouku olej. Je to stavba, která charakterizuje krajinu a obyvatele.

Klempera (2001): „Stojí tu mlčky, zamyšleně, jako z docela jiného světa, ze světa snad i krásnějšího, prostšího, kde nebylo tolik spěchu a hluku jako dnes. A když se při něm zastavíš, poutníče, a zaposloucháš se do ticha jeho samoty, snad v měkkém bublání vln potoka uslyšíš i klapot mlýnského kola, jenž tu zněl před mnoha a mnoha lety. A ten klapot ti, člověče, připomene dávnověkou píseň, která ti připadá nesmírně milá a přátelská, zní jakýmsi přívětivým hymnem a ozvěnou souzvuku člověka a jeho díla.“

Jména mlýnů jsou různá, odvozená od majitelů či mlynářů (Gaberův mlýn), podle obce kde stávaly (Lobezský mlýn), podle umístění, podle majetkové příslušnosti, podle polohy, podle stavebního materiálu (Kamenný mlýn), podle zvláštní události či pověsti (Medvědí mlýn) a podobně (Klempera 2001).

5.4.1 Buhlnův mlýn - Bühlmühle

Menší obilný mlýn, sestávající ze dvou kamenných budov a dřevěného stavení pro dobytek, se nacházel jen několik stovek metrů od pramene Lobežského potoka, na jeho pravém břehu. Nad mlýnem se nacházel vyrovnávací rybník s dlouhým náhonem, zajišťující vodu k pohonu mlýnského kola. Nejstarší doložitelným dokladem existence je zákres mlýna ve vojenské Františkovské mapě z roku 1836. Mlít se zde přestalo v průběhu dvacátých let 20. století (Jaša 2009).

Obr. 3: Bühlnův mlýn v roce 1946 (Robert Steunn).

Dodnes se zachovala pouze jedna zeď a zasypané sklepy. Rybník s náhonem je nefunkční, ale v terénu dobře patrný.

Obr. 4: Bühlnův mlýn v roce 2018

5.4.2 Matzlův mlýn – Matzlmühle - Mörtlmühle

Obilný mlýn na pravém břehu potoka tvořily tři budovy a samostatná mlýnice. Nad mlýnem byla soustava malých rybníčků. Na Františko - Josefské mapě z roku 1877 jej nalezneme pod jménem Mörtlmühle (Jaša 2009).

Obr. 5: Matzlův mlýn 30. léta (Jaša 2009)

Obr. 6: Matzlův mlýn v roce 2018

Mlýn dnes připomínají jen zbytky obvodových zdí budov, zasypané sklepy a nefunkční zazemněný rybníček.

5.4.3 Seffův mlýn - Seffmühle

Mlýn, který tvořily tři budovy, stával poblíž soutoku Lobežského a Mlýnského potoka. Od obou toků byla voda k mlýnu přiváděna dlouhými náhony. Mlýn je zanesen již v Josefské mapě z roku 1764. Zpočátku sloužil k výrobě lněného oleje, později voda poháněla menší buchar ke zpracování výrobků z drátů - hřebíky, skoby (Jaša).

Na místě lze dosud nalézt zbytky původních staveb a poměrně dobře znatelné náhony od Mlýnského i Lobežského potoka.

Obr. 7: Seffův mlýn v roce 2018

5.4.4 Gaberův mlýn - Gabermühle

Mlýn, sloužící jako pila, byl složený ze tří budov a velké dřevěné boudy stával několik metrů pod Selffovým mlýnem. K mlýnu vedl dlouhý náhon a vyrovnávací rybník. Tereziánský katastr z roku 1715 jej popisuje jako pilu o jednom kole na nestálé vodě (Jaša 2009).

Dochovaly se základy všech tří stavení se zřetelnými pozůstatky mlýnice a v terénu patrný vyrovnávací rybník a náhon.

Obr. 8: Gaberův mlýn v roce 2018

5.4.5 Allisův mlýn - Allismühle

Menší mlýn, složený ze tří budov se třemi koly, stojící cca 50 m od pravého břehu potoka, sloužil jako pila. K mlýnu patřil dlouhý náhon a vyrovnávací rybník. Nejstarší zmínky o mlýnu jsou kolem roku 1715. Mlýn je zakreslen na mapách I. vojenského mapování z roku 1764 (Jaša 2009).

Dodnes se dochovaly jen zbytky obvodových zdí a základy sklepů. Nad mlýnem je v terénu patrný zaniklý vyrovnávací rybník a koryto náhonu.

Obr. 9: Allisův mlýn v roce 2018

5.4.6 Schimmerův mlýn - Schimmermühle

Původně mlýn na lněný olej, později pila, stával těsně pod Alissovým mlýnem, na pravém břehu potoka. Tvořilo jej jedno velké stavení s kůlnou. Pravděpodobně vznikl již v 17. století (Jaša 2009).

Dnes je na původních sklepech postavena nová stavba sloužící k rekreaci. Z náhonu se dochovala jen část, přestavěná na malé koupaliště, zbytek je zasypán.

Obr. 10: Schimmerův mlýn v roce 2018

5.4.7 Zuberův mlýn – Zubermühle

Mlýn na lněný olej stával pod Schimmerovým mlýnem, přímo u pravého břehu potoka. Skládal se ze dvou stavení s jedním mlýnským kolem a dřevěného stavení pro zvířata. Jeho poloha je zachycena na mapách z roku 1764 (Jaša 2009).

V terénu po mlýnu dnes nenalezneme žádné stopy, mlýn byl zcela srovnán se zemí.

5.4.8 Schrammův mlýn - Schrammmühle

Mlýn složený ze dvou budov, stával stranou od potoka, na jeho pravém břehu. Voda k němu byla přiváděna dlouhým kanálem. Mlýn - pila - pracoval jako katr, hoblík, frézu a další truhlářské stroje. V mlýnu se nacházel hostinec. Nejstarší písemné zmínky spadají do roku 1662 (Jaša 2009).

Obr. 11: Schrammův mlýn v roce 1941 (Jaša 2009).

K nalezení jsou dnes jen zbytky obvodových zdí mlýna zarostlé hustou vegetací.

Obr. 12: Schrammův mlýn v roce 2018.

5.4.9 Kamenný mlýn – Steinmühle

Velký mlýn na pravém břehu toku, sloužící jako pila, byl patrně založen již před třicetiletou válkou. Sestával z jedné budovy ve tvaru L. V mlýně se nacházela olejna na výrobu lněného oleje a vyhlášený hostinec (Jaša 2009).

Obr. 13: Kamenný mlýn v roce 1945 (Jaša 2009).

Pozůstatky mlýna nejsou patrné, na jeho základech byly postaveny rekreační chaty.

Obr. 14: Kamenný mlýn v roce 2018.

5.4.10 Nellyn mlýn - Nelly säge - Schneidenmühl

Mlýn na pravém břehu potoka tvořily tři budovy. Založen byl pravděpodobně kolem roku 1850. Sloužil jako pila, a to až do roku 1965. Voda do mlýna byla přiváděna dlouhým náhonem a následně potrubím do dřevěné budovy, kde roztáčela výrobní zařízení a následně byla odváděna kanálem pod podlahou zpět do Lobezského potoka (Jaša 2009).

Obr. 15: Nellyn mlýn v roce 1940 (Jaša 2009).

Z celého mlýna se dodnes zachovala jen jedna budova (nová stavba stojící na původních základech) a dobře zachovaný náhon.

Obr. 16: Nellyn mlýn v roce 2018.

5.4.11 Lobežský mlýn - Lobsermühle

Mlýn na levém břehu Lobežského potoka sestával ze třech budov a dvou vodních kol. Sloužil jako pila a hostinec. Vznik mlýna spadá do období před třicetiletou válkou. Zákres nalezneme na vojenských Josefských mapách z roku 1767 jako Lobsermühle (Jaša 2009).

Obr. 17: Lobežský mlýn 30. léta (Jaša 2009).

Část mlýna, kde bývalo mlýnské kolo, je opravena a slouží k rekreaci. Z ostatních budov lze nalézt jen zbytky zdí a základů.

Obr. 18: Lobežský mlýn v roce 2018.

5.4.12 Medvědí mlýn - Bärenmühle

Mlýn sloužící jako pila tvořily tři budovy. Šlo o velmi starý mlýn, původně nazývaný Fenklův- Fenklmühle. Nejstarší zmínky jsou uváděny k roku 1525.

Obr. 19: Medvědí mlýn v roce 1894 (Alois John).

Pozůstatky mlýna nejsou patrné, na jeho místě stojí několik rekreačních chatek.

Obr. 20: Medvědí mlýn v roce 2018.

5.4.13 Železný mlýn – Eisenhammer

Mlýn stával na levém břehu potoka, naproti dnešnímu kamenolomu. Původní pila, pravděpodobně z 16. století, byla počátkem 18. století přebudována na kovárnu využívající síly vody k pohonu bucharů. Nepracovala však dlouho, již koncem 18. století objekt sloužil jako výletní zařízení s výčepem a kavárnou (Jaša 2009).

Obr. 21: Železný mlýn 20. léta (Jaša 2009).

Dnes zde nalezneme jen zbytky základů a sklepů v silně podmáčeném terénu. Nad mlýnem se dochovalo koryto náhonu s vyrovnávacím rybníkem, který je dnes nefunkční a zarostlý.

Obr. 20: Železný mlýn v roce 2018.

5.4.14 Lněný mlýn – Leinmühle, Kroupový mlýn - Graupenmühle

Dva poslední mlýny, něky nazývané jako Vítkovské mlýny zmizely ze zemského povrchu v roce 1945. Mlýny zachycuje mapa Čech z roku 1862. Zachyceni na mapách jsou ještě ve čtyřicátých letech 20. století. O přesném dobu vzniku však nikdo nic neuvádí (Jaša 2009).

Lněný mlýn stál v místech dnešního kamenolomu, proto se k pozůstatkům, pokud ještě nějaké jsou, nelze dostat. Kroupový mlýn zmizel společně s vesnicí kvůli těžbě uhlí a dnes není k dohledání.

Další zaniklé mlýny v prostoru bývalého vojenského prostoru Prameny:

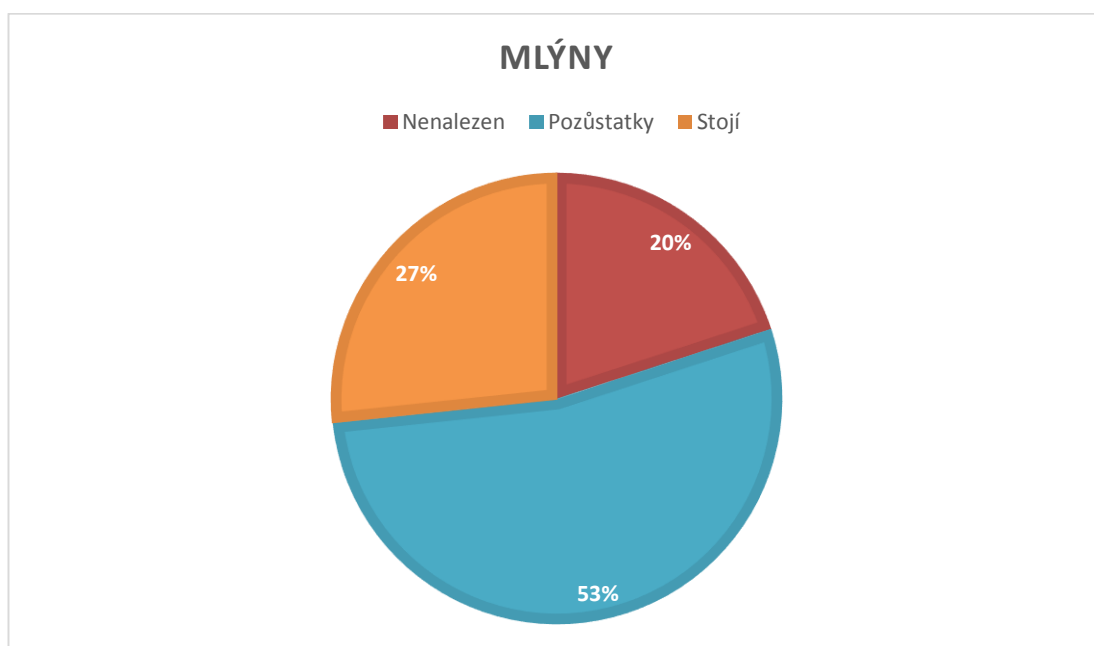
Balassmühle (Balassmühle), Böhmův mlýn (Böhhmühle), Dorschnerův mlýn (Dorschnermühle), Finkův mlýn (Finkenmühle), Gaberův mlýn (Gaberlmühle), Gerstnermühle (Gerstnermühle), Gradlmühle und Bretsäge (Gradlmühle und Bretsäge, Grundmühle (Grundmühle), Hallerův mlýn (Hällermühle), Hammermühle und Sägewerke (Hammermühle und Sägewerke), Kernmühle und Bretsäge (Kernmühle und Bretsäge), Kühlohmühle(Kühlohmühle), Leinmühle (Leinmühle), Libavský mlýn (Liebauermühle), Nový mlýn (Neumühle), Peintmühle (Peintmühle), Reimundmühle (Reimundmühle), Schnabelmühle (Schnabelmühle), U Smrků (Fichten Mühle) (<http://www.zanikleobce.cz>).

5.5.15 Shrnutí

Celkem bylo popsáno 15 mlýnů vystavěných podél Lobežského potoka. 3 jsou zničené zcela. Vše zarůstá a boří se do zdejších mokřadů. Po 8 z nich se nám dochovaly základy a známky náhonů otisknuté do krajiny, které jsou špatně dohledatelné, v teplých měsících, kdy je vše zahalenou vysokou trávou a náletovými dřevinami. Ze 4 mlýnů se staly rekreační budovy. Žádný z mlýnů není v dnešní době využíván.

Dříve hojně osídlené údolí, plné cest a cestiček dnes získává zpět přírodní podobu, kdy se znaky přítomnosti člověka vytrácejí a zarůstají. Přetrvávají pouze občasné chatové oblasti.

Vojenská cvičiště a vojenský výcvikový prostor nám v dnešní krajině nic nepřipomene. Na jejich místech najdeme jen louky pastviny a lesy.

Graf 2: Stav mlýnů v roce 2018.

Název	GPS souřadnice	Nadmořská výška [m]
Buhlnův mlýn	50°5'9.352"N, 12°41'25.912"E	740 m. n. m.
Matzlův mlýn	50°5'33.228"N, 12°41'42.749"E	720 m. n. m.
Seffův mlýn	50°5'48.229"N, 12°42'17.736"E	710 m. n. m.
Gaberův mlýn	50°5'56.777"N, 12°42'14.646"E	705 m. n. m.
Allisův mlýn	50°6'7.753"N, 12°42'11.826"E	703 m. n. m.
Schimmerův mlýn	50°6'17.499"N, 12°42'3.078"E	695 m. n. m.
Zuberův mlýn	-----	-----
Schrammův mlýn	50°6'24.425"N, 12°41'55.373"E	690 m. n. m.
Kamenný mlýn	50°6'58.006"N, 12°41'19.114"E	680 m. n. m.
Nellyn mlýn	50°7'52.175"N, 12°41'51.313"E	620 m. n. m.
Lobezský mlýn	50°8'1.100"N, 12°41'52.500"E	604 m. n. m.
Medvědí mlýn	50°8'51.515"N, 12°41'46.602"E	542 m. n. m.
Železný mlýn	50°9'19.395"N, 12°41'29.290"E	525 m. n. m.
Lněný mlýn	-----	-----
Kroupový mlýn	-----	-----

Tabulka 1: Terénní průzkum mlýnů na Lobezském potoce.

Podél Lobezského potoka bylo postupně postaveno 15 významných mlýnů. S jejich výstavbou vznikaly jezy, náhony a umělá ramena. Mlýny jsou odlišeny barevně:

Žlutě- mlýny stojící, nově postavené, používáné k rekreaci

Modře-mlýny s dohledatelnými základy

Červeně- mlýny zcela zaniklé

6. Diskuse

Vymezení pojmu krajiny si každý autor vykládá trochu jiným způsobem. Ale vesměs se všichni shodnou na pojmech přírodní a kulturní a souhlasí s nejednoznačným ohraničením, tudíž, že se navzájem tyto krajiny prolínají (Löw a Míchal 2003 Haaren 2004, Sádlo a kol 2008).

Pojmy Land use a land cover jsou často spolu zaměňovány. Sedláček (2009) a Coffey (2013) se popisují land use jako krajinu nějakým způsobem ovlivněnou lidskou činností. Za to land cover Šíma (2010) popisuje jako Fyzikální materiály země.

Česká republika a její krajina je znatelně ovlivňována lidskou činností od neolitu. Významně ovlivněná krajina je od poloviny 12. století s koncem kočovného a loveckého způsobu žití a s nástupem usidlování a obdělávání půdy (Löw a Míchal 2003, Beranová a Kubačák 2010, Semotanová 2014).

Ve sledované oblasti byla krajina ovlivněna hlavně válečným obdobím a následnou výstavbou a zánikem vojenského výcvikového prostoru Prameny (Tomíček 2006, Wieser 2006). Na vyprázdněném prostoru byla vyhlášena CHKO Slavkovský les, což kladně hodnotí Löw a Míchal (2003) z hlediska návratu přírodní krajiny. Na druhou stranu po zaniklých obcích a mlýnech nacházíme jen torza nebo stavby, kterým se změnil původní charakter. Dříve prosperující oblast s hojnou populací zaniká v zeleni.

Při prozkoumání II. a III. Vojenského mapování lze posoudit počet dominantních staveb, především mlýnů na Lobežském potoce, dříve a dnes. Mezi další památky, které lze na mapách pozorovat, patří boží muka, kříže, hřbitovy a kostely.

Při terénním průzkumu krajiny a mlýnů Lobežského potoka, vzhledem k popsané historii a vývoj území, zjistíme, že dopad byl tak ničivý jako se zdá na první pohled. Plně funkční není ani jeden z vystavěných 15 mlýnů a 3 jsou dokonce zcela nedohledatelné.

Stálo by za zvážení vyzvednout tuto oblast, vrátit ji do povědomí lidí.

7. Závěr a přínos práce

Cílem této práce bylo nastínit jak se vyvíjela krajina ve vybraném území. Zmapování a odhalení osudu mlýnů na Lobezkém potoce. A nahlédnutí, co s krajinou ve Slavkovském lese udělalo válečné období, vznik výcvikového prostoru Prameny a jeho zánik.

Zájmová oblast se po staletí vyvíjela. Trvalé obyvatelstvo hospodařilo ve svých vesnicích i kolem nich po dobu mnoha let a za poměrně krátkou dobu byla tato veškerá práce ztracena.

Cesty, které sloužily lidem v potřebách kolem práce ve mlýnech dnes pokrývá tráva, pole a lesy. Při důkladnějším prozkoumání zahlédneme torza mlýnů, stojících na břehu Lobezského potoka, připomínají tehdejší život. Mlýny dnes využívané k rekreaci zdaleka nepřipomínají vzhled původních mlýnů a některé už v krajině nejsou ani dohledatelné.

Pomalu se vytrácejí stopy vojenských výcvikových táborů a základen. A krajina se přibližuje své přírodní podobě.

8. Použitá literatura

Publikace:

Beranová M. 2000: *Slované*, Libri, Michigenská univerzita, 312 s.

ISBN: 80-7277-022-5

Beranová M, Kubačák A. 2011: *Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě*. Libri.

Praha, 430 s. ISBN: 978-80-7277-113-4

Blažiček O., Kropáček J. 1991: *Slovník pojmů z dějin umění*. Odeon. Praha, 246 s.

ISBN: 80-207-0246-6

Demek J. 1999: *Vybrané kapitoly z krajinné ekologie*. Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, 102 s. ISBN: 8021021683

Fér F., Nováková E. 1979: *Základy ochrany přírody a krajiny*. IN: Mezera A. 1979:

Tvorba a ochrana přírody. Státní zemědělské nakladatelství. Praha, s. 364 – 404.

Forman R. T. T., Godron M., 1993: *Krajinná ekologie*. Academia, Praha, 583 s

Gergel J. a kol., 1999: *Revitalizace drobných vodních toků metodická pomůcka*.

Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy Praha, 88 s. ISSN: 1210-1672

Haaren Ch. 2004: *Landschaftsplanung*. Eugen Ulmer Stuttgart (Hohenheim). p. 528.

ISBN: 3-8252-8253-8

Chodura R., Klimešová V., Křišťan A. 2001: *Slovník pojmů sakrálního výtvarného*

umění. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří, 120 s. ISBN: 80-7192-530-6

Jaša L. 2009: *Mlýny Lobežského údolí*. Fornica Graphics, s.r.o. Sokolov, 145 s.

ISBN: 978-80-87194-06-5

Just T. a kol. 2003: *Revitalizace vodního prostředí*. AOPK ČR. Praha,

Kazimour I. 2016: *Historie českého zdravotnictví*. Martin Koláček - E-knihy jedou, 460 s. ISBN: 978-80-7512-595-8

Klempera J. 2001: *Vodní mlýny v Čechách IV*. Libri, Praha 5, 204 s. ISBN: 80-7277-052-7

Kokaisl P., Kokaislová P. 2009: *Kostely a kaple v domažlickém okrese: po stopách současných i zaniklých církevních památek*. NOSTALGIE Praha, 287 s. ISBN: 978-80-254-5441-1

Křivánek J., Němec J., Kopp J., Kyzlík P. 2014: *Drobné vodní toky v České republice*. Consult, 296 s. ISBN: 978-80-905159-01

Kukal Z., Dudíková Schulmannová B., Valečka J., Čechová V., Pošmourný K. 2010: *Hrady Čech a Moravy: z čeho jsou a na čem stojí*. Grada, Praha, 304 s. ISBN: 978-80-247-3745-4

Kuttnerová J. 2013: *Vývoj krajiny na příkladu bývalého vojenského prostoru Prameny*. Česká zemědělská univerzita, fakulta agrobiologie, Praha, 114 s. (Bakalářská práce). „nepublikováno“. Dep. SIC ČZU v Praze.

Kuttnerová J. 2015: *Analýza historických prvků ve vybraných lokalitách bývalého vojenského prostoru Prameny*. Česká zemědělská univerzita, fakulta agrobiologie, Praha, 133 s. (Diplomová práce). „nepublikováno“. Dep. SIC ČZU v Praze.

Lenderová M., Jiránek T., Macková M. 2009: *Z dějin české každodennosti: Život v 19. století*. Karolinum. Praha, 430 s. ISBN: 978-80-246-1683-4

Lipský Z. 1998: *Krajinná ekologie pro studenty geografických oborů*. Karolinum Press, Praha. 129 s. ISBN: 80-7184-545-0

Lipský Z. 2000: *Sledování změn v kulturní krajině : učební text pro cvičení z předmětu Krajinná ekologie*. Kostelec nad Černými Lesy, 71s.

ISBN: 80-213- 0643-2

Lów J., Míchal I. 2003: *Krajinný ráz*. Lesnická práce, s.r.o. Kostelec nad Černými lesy, 552 s. ISBN: 80-86386-27-9

Matoušek V. 2010: *Čechy krásné, Čechy mé, Proměny krajiny Čech v době industriální*. Agentura KRIGL. Praha, 381 s. ISBN: 978-80-86912-36-3

Melichar V., Krása P., Tájek P. 2012: *Zvláště chráněné rostliny Karlovarského kraje. Karlovarský kraj ve spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny*, 107 s. ISBN: 978-80-260-2252-7

Musil F., Plaček M., Úlovec J. 2005: *Zaniklé hrady, zámky a tvrze Čech, Moravy a Slezska po roce 1945*. Libri. Praha, 415 s. ISBN: 80-7277-285-6

Norberg-Schulz Ch. 1980: *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*. Academy Editions Ltd. London, p. 213. ISBN: 978-0-85670-700-1

Oldengott M. 2010: *Die Entdeckung der Landschaft. Garten als künstlerische Medium einer gesellschaftlichen Epoche*. In: Reimers, B. (ed.). *Gärten und politik, Vom Kultivieren der Erde*. Oekom Verlag. München, p. 317.

ISBN: 978-3-86581-158-5

Plicka I. 2006: *Jak (ne)umíme žít v naší sudetské krajině aneb Kdysi a dnes*.

In: Spurný M. (ed.). *Proměny sudetské krajiny*. Antikomplex. Praha, s. 32-36.

ISBN: 80-86125-75-2

Sádlo J., Pokorný P., Hájek P., Dreslerová D., Cílek V. 2008: *Krajina a revoluce*.

Malá Skála. Praha, 256 s. ISBN: 987-80-886776-06-4

Sedláček L., 2009: *Land-use, krajinné mapování*. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně. Brno, 5s. Dostupné z

<https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/781/Knihovna%20k%20projektu/14b_Land_use_sedl%E1%E8ek_libor.pdf>

Semotanová E., 2014: *Historická krajina Česka a co po ní zůstalo*. Edice Věda kolem nás, Prostory společné paměti. Historický ústav AV ČR, Praha: 24 s.

Sklenička P., 2003: *Základy krajinného plánování*. Naděžda Skleničková, 321s. ISBN: 80-903206-1-9

Šefců O. 2012: *Architektura – Lexikon architektonických prvků a stavebního řemesla*. Grada. Praha, 256 s. ISBN: 978-80-247-3120-9

Štěpán L., Křivanová M. 2000: *Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách I*. Argo, 312 s. ISBN: 80-7203-254-2

Tomíček R. 2006: *Historie Vojenského újezdu Prameny aneb Chlapci z Opíčních hor*. Krajské muzeum Sokolov. Plzeň, 181 s. ISBN: 80-86630-09-9

Troll C. 1971: *Landscape ecology (geo – ecology) and bio- cenology – a terminology study*. Geoforum, 8, p. 43 – 46

Vařeka J., Florec V., 2007: *Lidová architektura*. Grada, Praha, 428 s. ISBN: 978-80-247-1204-8

Waterman T. 2010: *Landschaftsarchitektur, Das wichtigste in kürze*. Deutsche Verlags-Anstalt. München, p. 192. ISBN: 978-3-421-03774-9

Wieser S. 2006: Krajiny vojenských výcvikových prostorů v Sudetech pohledem ekologa. In: Spurný M. (ed.). *Proměny sudetské krajiny*. Antikomplex. Praha, s.144-149. ISBN: 80-56125-75-2

Časopisy:

Květ R. 2009: Krajina a lidé. *Zahrada park krajina*. 19 (1). 23-27

Šmajš J. 2007: Člověk a krajina. *Zahrada park krajina*. 17 (1). 2-5

Internetové zdroje:

CENIA, česká informační agentura životního prostředí (online) [Cit. 2018.05.05], Dostupné z <<http://geoportal.gov.cz/web/guest/map>>

Coffey R., 2013: The difference between „land use“ and „land cover“. Michigan state university. Extension. (Online) [Cit. 2018.04.02], Dostupné z: <http://msue.anr.msu.edu/news/the_difference_between_land_use_and_land_cover>

Drápela M., Stachoň Z., Tajovská K., 2005a: 3.6.8. I. a II. vojenské mapování (online) [Cit. 2019.03.30], Dostupné z <<http://oldgeogr.muni.cz/ucebnice/dejiny/obsah.php?show=109>>

Drápela M., Stachoň Z., Tajovská K., 2005b: 3.6.9. III. vojenské mapování (online) [Cit. 2019.03.30], Dostupné z <<http://oldgeogr.muni.cz/ucebnice/dejiny/obsah.php?show=110>>

Esterka J., Voda základ života (online) [Cit. 2019.03.30], Dostupné z <<http://www.cestyvenkova.cz/index.php?id=108>>

Geolab, 2014: Stabilní katastr. Laboratoř geoinformatiky. (Online) [Cit. 2019.03.30], Dostupné z <http://oldmaps.geolab.cz/stkatr/zoom/zoom_htm/>

Gisat, 2017: Družicová data. Gisat. Cz (Online) [Cit. 2019.05.30], Dostupné z <<http://gisat.cz/content/cz/druzicova-data>>

LČR, (online) [Cit. 2019.04.20], Dostupné z <<http://grdsappmap.lcr.local/ITC/klient/default.aspx?ck=1&SID=&serverconf=default bez WMTS>>

Slavkovský les, (online) [Cit. 2019.04.20], Dostupné z <<http://www.slavkovskyles.cz>>

Směja F, (online) [Cit. 2019.04.20], Dostupné z <<http://www.yyarin.cz/slezsko/24-co-jsou-vlastne-sudety.html>>

Šíma J., 2010: Teoretický oříšek: Jak správně používat výrazy „land use“ a „land cover“?(Online) [cit. 2018.05.01.], Dostupné z <<http://www.geobusiness.cz/2011/04/terminologicky-orisek-jak-spravne-pouzivatvyrazy-land-use-a-land-cover/>>

Vyčichlo J., 2009-2014: Boží muka a kříže. (Online) [cit. 2018.04.06], Dostupné z <<http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/architektonicke-pamatky/bozi-muka-a-krize>>

Zákon

Zákon č. 114/1992 Sb. O ochraně přírody a krajiny, v platném znění.

9. Seznam grafických podkladů

Obrázky

- Obr. 1: CHKO Slavkovský les – klimatické oblasti (www.cenia.cz)
- Obr. 2: CHKO Slavkovský les – Lesní porosty (www.cenia.cz)
- Obr. 3: Bühlnův mlýn v roce 1946 (Robert Steunn)
- Obr. 4: Bühlnův mlýn v roce 2018
- Obr. 5: Matzlův mlýn 30. léta (Jaša 2009)
- Obr. 6: Matzlův mlýn v roce 2018
- Obr. 7: Seffův mlýn v roce 2018
- Obr. 8: Gaberův mlýn v roce 2018
- Obr. 9: Allisův mlýn v roce 2018
- Obr. 10: Schimmerův mlýn v roce 2018
- Obr. 11: Schrammův mlýn v roce 1941 (Jaša 2009)
- Obr. 12: Schrammův mlýn v roce 2018
- Obr. 13: Kamenný mlýn v roce 1945 (Jaša 2009)
- Obr. 14: Kamenný mlýn v roce 2018
- Obr. 15: Nellyn mlýn v roce 1940 (Jaša 2009)
- Obr. 16: Nellyn mlýn v roce 2018
- Obr. 17: Lobežský mlýn 30. léta (Jaša 2009)
- Obr. 18: Lobežský mlýn v roce 2018
- Obr. 19: Medvědí mlýn v roce 1894 (Alois John)
- Obr. 20: Medvědí mlýn v roce 2018
- Obr. 21: Železný mlýn 20. léta (Jaša 2009)

Grafy a tabulky

Graf 1: Stav obcí v roce 2015 (Kuttnerová 2015)

Graf 2: Stav mlýnů v roce 2018

Tabulka 1: Terénní průzkum mlýnů na Lobežském potoce

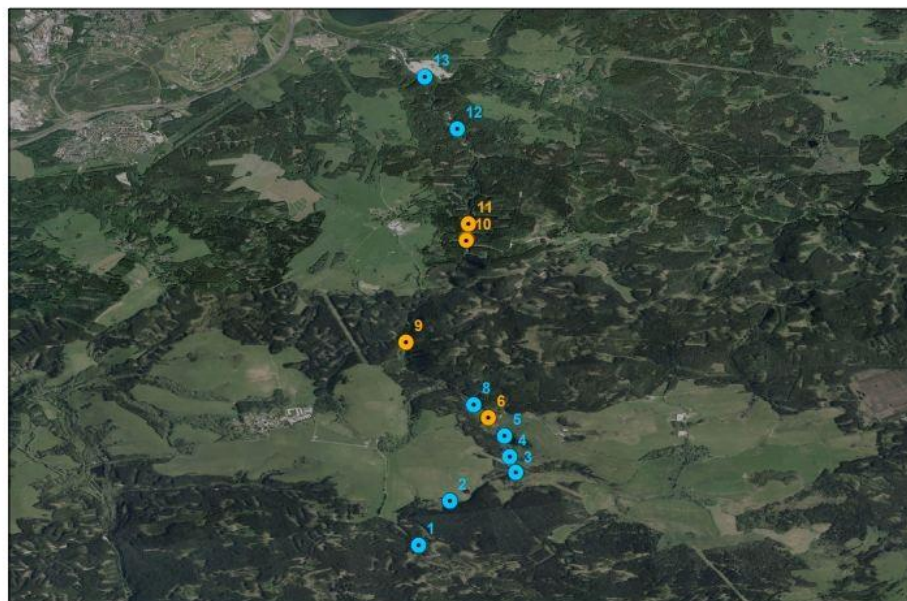
10. Přílohy

Příloha 1: Terénní průzkum mlýny

Příloha 2: Mlýny na II. a III. Vojenském mapování (zdroj: NPÚ Loket)

Příloha 3: Mapa Lobežský potok (zdroj: Lesy České republiky)

Terénní průzkum - nové mlýny

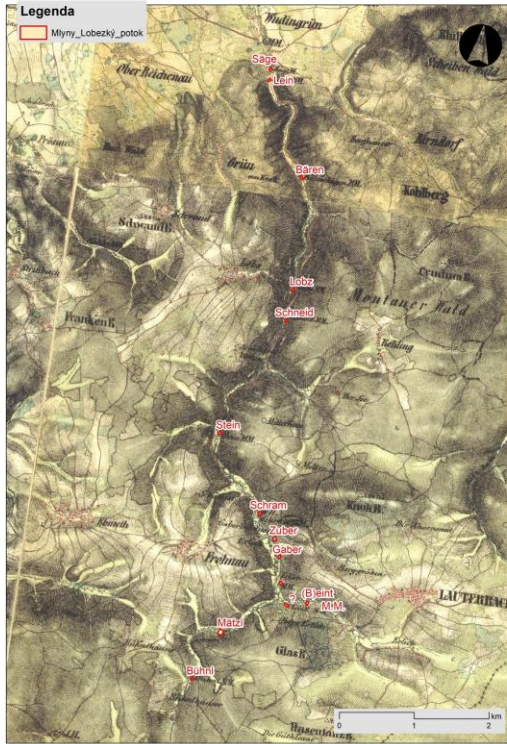
Legenda

- stojící budovy
- pozůstatky budov

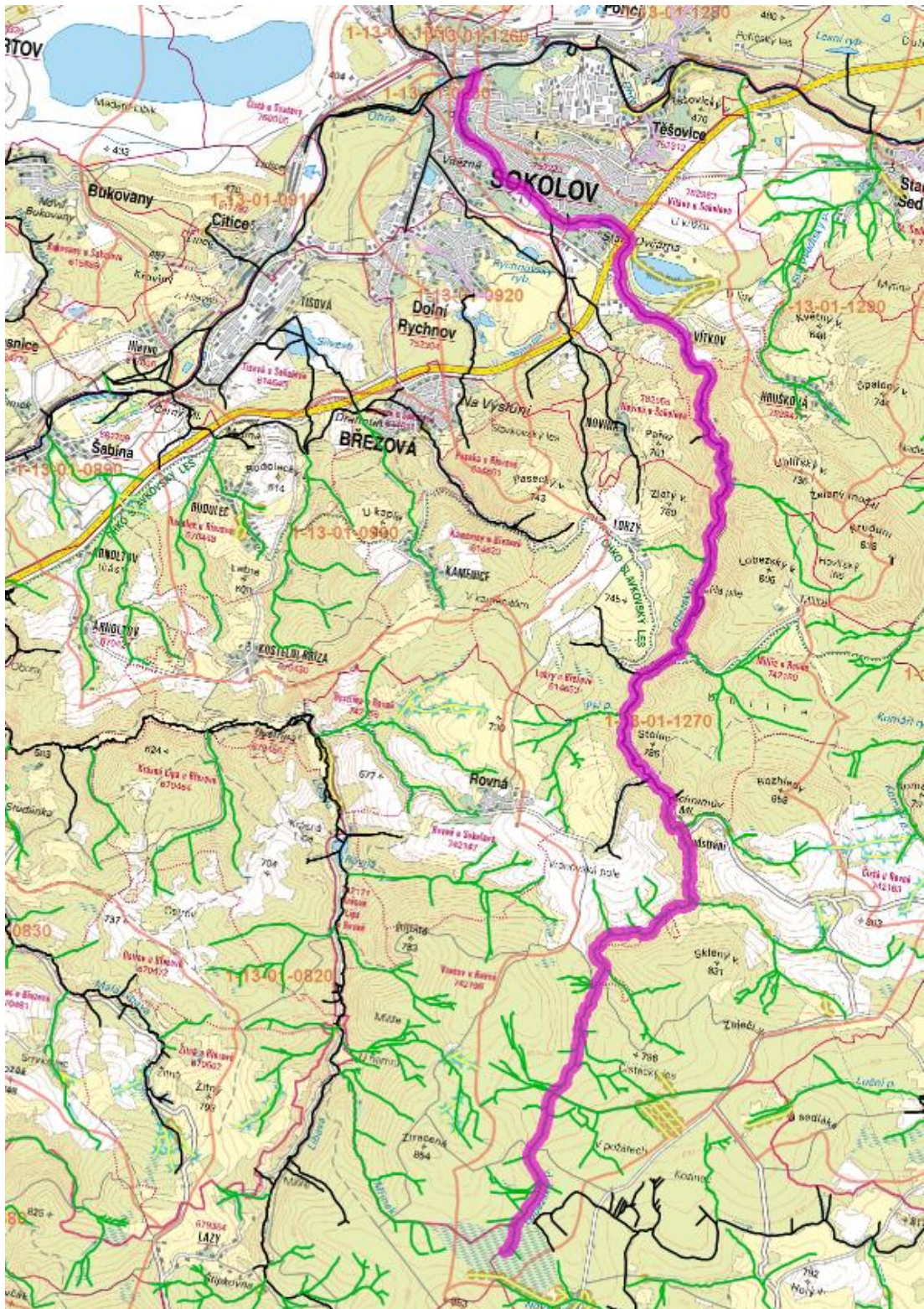

Data: WMS ortofoto ČUZK 2019
Kartografické zobr.: WGS 1984
Autor: Kateřina Kuttnerová 04/2019

Příloha 1: Terénní průzkum mlýny

Příloha 2: Mlýny na II. a III. Vojenském mapování (zdroj: NPÚ Loket)

Příloha 3: Mapa Lobežský potok (zdroj: Lesy České republiky)